

Uit *Vrij Nederland*, Literaire kroniek. door Carel Peeters, 30 maart 2015

Is de kunstkritiek vluchtig en oppervlakkig geworden?

In deel 4 van de reeks 'Kunstkritiek in Nederland 1885-2015' gaat het over de meest nabije periode 1960-2005, de jaren dat er veel nieuwe stromingen ontstonden en de kunstkritiek zich soms geen raad wist. Het zou volgens de samensteller Rogier Schumacher ook de tijd zijn waarin de kunstkritiek in dag- en weekbladen 'vluchtiger en oppervlakkiger' zijn geworden. Zou het?

Is het slecht gesteld met de kunstkritiek in dag- en weekbladen? Het kan ongetwijfeld beter, maar is het ook 'slecht' en is men aan het afglijden 'richting pretentieloos infotainment', zoals Rogier Schumacher schrijft in deel 4 van de reeks *Kunstkritiek in Nederland 1885-2015* dat onder de titel *Kunstkritiek als exact vak?* is gewijd aan de periode 1960-2005? De kunstkritiek zou de afgelopen twintig jaar 'vluchtiger en oppervlakkiger' geworden zijn. Schumacher schrijft dat de redacties er niet op uit zijn goed schrijvende kunsthistorici aan te trekken, ze zijn op zoek naar 'een vlotte pen en journalistieke vaardigheden.' Er zou volgens Schumacher ook een 'groot verloop in de sector' zijn: 'Kreeg het kunstkritisch landschap een paar decennia geleden nog kleur door een overzichtelijk gezelschap auteurs, die vaak jarenlang aan de krant verbonden waren en werden gelezen om hun specifieke visie, tegenwoordig houden de meeste schrijvers – voor het merendeel slecht betaalde freelancers – het vrij snel voor gezien.'

Carel Blotkamp, Cor Blok, Wim Beeren en Rudi Fuchs werden geïnspireerd door de nieuwe kunststromingen in Amerika (vooral de pop-art) en ze grepen de kans om hun ideeën over kunst te ontwikkelen

Schumacher schrijft dit in de inleiding bij zijn bloemlezing van eenentwintig kunstkritieken en essays uit de jaren 1960-2005. Kritiek op kunstkritiek is altijd op zijn plaats, dus ben je geneigd even te denken dat Schumacher wel gelijk zal hebben. Maar als ik alleen maar kijk naar de kranten en weekbladen die ik ken, *de Volkskrant*, *de NRC*, *De Groene Amsterdammer* en *Vrij Nederland*, dan zie ik helemaal geen 'groot verloop' en niet speciaal 'vluchtigheid en oppervlakkigheid'. In *De groene Amsterdammer* schrijven al heel lang wekelijks Koen Kleijn en Rudi Fuchs, in *Vrij Nederland* schrijft al geruime tijd Jhim Lamoree, nadat hij eerst jarenlang voor de *HP* heeft gewerkt. In *de Volkskrant* schrijft meer dan tien jaar Wieteke van Zeil, schrijft Joost Zwagerman al een paar jaar over zijn eigen keuze uit tentoonstellingen en Rutger Pontzen al meer dan tien jaar over moderne kunst. Ze worden bijgestaan door Merel Bem en Stefan Kuiper. En de *NRC*? Daar zijn de steady critics Hans den Hartog Jager, Lucette ter Borg, Roelof van Gelder, Sandra Smalenburg, Janneke Wesseling, Gijsbert van der Wal, Sandra Smets, Arjen Ribbens, Bianca Stigter en Sacha Bronwasser – geen van allen eendagsvliegers.

Er valt over hun werk misschien van alles te zeggen, maar niet dat het 'pretentieloos infotainment' zou zijn. Of dat het, omdat de artikelen te begrijpen zijn, geen serieuze kritiek zou zijn. De serieuze kritiek is volgens Schumacher 'meer en meer vervangen door licht verteerbare artikelen'.

Schumacher moet gedacht hebben dat tegenwoordig alles gepopulariseerd wordt, dan zal het, zonder zich goed te oriënteren, ook wel zo zijn in de kunstkritiek. Het resultaat is nonsens en natte vinger werk, alleen aan het oog onttrokken door een academisch air. Schumacher heeft zich laten verleiden door de behoefte aan contrast. Hij wil in de jaren 1990-2015 twee bewegingen zien: 'Popularisering en academisering'. Maar van speciale popularisering is in die jaren helemaal geen sprake.

In de jaren zestig, aan het begin van de periode die het boek bestrijkt, gingen Carel Blotkamp, Cor Blok, Wim Beeren en Rudi Fuchs kunstkritieken schrijven. Ze werden geïnspireerd door de nieuwe kunststromingen in Amerika (vooral de pop-art) en ze grepen de kans om hun ideeën over kunst te ontwikkelen. Dat deze critici iets van hun métier maakten had alles van doen met de dynamiek in de kunst van die tijd, met pop-art, minimalisme, Zero en de opkomst van de

conceptuele kunst. Die dynamiek is tegenwoordig aanzienlijk minder, maar dat ligt niet aan de critici, maar aan de kunst. Daarin wordt de hoogte en diepte van het kunstdebat gedicteerd door kunstenaars als Marlene Dumas, Luc Tuymans en Gerhard Richter, algemeen beschouwd als de hedendaagse voorhoede, maar in werkelijkheid van marginale betekenis.

Carel Blotkamp en Eddy de Jongh schreven in de jaren zestig in *Vrij Nederland*. Rudi Fuchs schreef in *De Gids* en Wim Beeren in *Hollands Maandblad*. Zij hadden een kunsthistorische opleiding genoten en dat was te zien aan de 'onderbouwing' van hun argumenten en oordelen. Zij zetten zich al dan niet bewust af tegen de kunstkritiek zoals die nog enige tijd in *de Volkskrant* bedreven werd door Lambert Tegenbosch. Die schreef toen over zijn werk: 'Wat is welbeschouwd helemaal het werk van de criticus? Dat hij op volkomen ondoorgrondbare grond zegt: bij het zien van dat schilderij krijg ik scheuten in mijn onderbuik, en bij het horen van die versregel gaan mijn nekharen recht overeind staan. Meer is kunstkritiek eigenlijk niet.'

Anna Tilroe

Deze subjectieve gevoelskritiek verdween, maar toch niet helemaal. Rudi Fuchs schreef in die tijd dat de criticus moet proberen te analyseren wel effect een kunstwerk op hem heeft. Hij moet zo nauwgezet en kernachtig mogelijk onder woorden brengen waardoor dat effect teweeg werd gebracht. 'Grote kunstkritiek', schreef Fuchs, 'reflecteert de kwaliteiten van een schilderij als een spiegel, door met taalkundige middelen een kwaliteit te suggereren.' In het

essay over 'Amerikaans modernisme' uit 1968 dat van Fuchs is opgenomen probeert hij zijn positie te bepalen tussen Amerikaanse critici als Clement Greenberg, Harold Rosenberg en Michael Fried. Fuchs vermeldt dat Greenberg een criticus is die, wanneer hij geen contact heeft met een kunstwerk of kunstenaar, er niet over schrijft. Hij velt geen oordeel. Hij heeft er geen behoefte aan om kunstenaars te bekritisieren. Fuchs zegt op zijn beurt te zwijgen over pop-art, waar hij kennelijk geen contact mee had of niets zinvols over wist te zeggen. Wel zegt hij er 'bibliografische informatie' over te geven. De nog steeds geldende vraag hierbij is of kunstkritiek die niet oordeelt wel kunstkritiek is.

Er werd in de jaren tachtig en negentig in tijdschriften als *Museumjournaal* en *Metropolis M* veel beschreven en geanalyseerd, maar niet of nauwelijks geoordeeld. Er ontstond een ideologisering van de kunstkritiek. Het neo-marxisme, de kunstfilosofie en cultuurkritiek werden een vast onderdeel van de kunstkritiek. De kunstkritiek werd 'discursief', er had een 'discursive turn' plaats, wat zoveel betekende als: de kunstkritiek werd zwaar theoretisch. Speciaal toen Paul Groot redacteur van het *Museumjournaal* werd en zich een aanhanger betoonde van de Franse postmodernist Jean Baudrillard, de filosoof voor wie zich alles in hyperrealiteit afspeelde. Ook de ideeën van Jacques Derrida, Gilles Deleuze, Roland Barthes en de filosoof van de spektakelmaatschappij Guy Debord doken steeds vaker op bij critici als Antje von Graevenitz, Frank Reijnders, Marianne Brouwer en Kees Vollemans.

Carel Blotkamp

Schumacher schetst in zijn inleiding uiteindelijk een erg onduidelijk beeld van de hedendaagse kunstkritiek. 'Individuele esthetische gevoeligheid' (bijvoorbeeld die van Janneke Wesseling) vindt hij 'weinig meer' dan terugvallen. Verder spaart hij kool en geit. Hij noemt geen enkele criticus in positieve zin. Hij besteedt wel aandacht aan Camiel van Winkel en Sven Lütticken, twee critici die onder meer schrijven in het Vlaamse tijdschrift *De witte raaf*. Zij begeven zich op het grensvlak van kunstkritiek, academisch discours en cultuurkritiek, wat betekent dat ze erg door de theorie zijn gegrepen. Lutticken beoefent naar eigen zeggen de 'reflexieve bricolage'. Schumacher brengt veel te sprake, maar verzuimt te zeggen wie van de critici in de periode 1960-2005 het interessantste werk hebben geleverd. Welke critici hebben iets te berde gebracht dat standhoudt? Carel Blotkamp, Eddy de Jongh, Rudi Fuchs, Elle Reitsma, Philip Peters, Paul Groot, Anna Tilroe, Els Hoek, Ron Kaal, Jhim Lamoree, Cor Blok, Camiel van Winkel? Ik kies voor Carel Blotkamp, Eddy de Jongh en Anna Tilroe.

Kunstkritiek als exact vak door Rogier Schumacher verschijnt bij Naio10 uitgevers